

11 TEMMUZ 2021 BULGARISTAN GENEL SEÇİMLERİNİN ANALİZİ

Doç. Dr. Kader ÖZLEM

RAPOR

11 TEMMUZ 2021 BULGARİSTAN GENEL SEÇİMLERİNİN ANALİZİ

Doç. Dr. Kader ÖZLEM

Diplomasi Araştırmaları Derneği
Association for Research on Diplomacy

COPYRIGHT © 2021

Bu yayının tüm hakları DARD Diplomasi Araştırmaları Derneği'ne aittir. DARD'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

DARD RAPORLARI 7

14 Temmuz 2021

DARD | DİPLOMASİ ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

Karaman Mahallesi Tuna Caddesi Karaman Dernekler
Yerleşkesi No: 59 Nilüfer - Bursa - TÜRKİYE

Tel: +90 (224) 294 11 65 | bilgi@diplomasiarastirmalari.org.tr

👉 diplomasiarastirmalari.org.tr   dard2018 dard.2018

11 TEMMUZ 2021 BULGARİSTAN GENEL SEÇİMLERİNİN ANALİZİ Doç. Dr. Kader ÖZLEM*

4 Nisan 2021’de yapılan Genel Seçimlerin ardından hükümetin kurulamaması üzerine 11 Temmuz 2021’de tekrar sandık başına giden Bulgaristan, bu seçimin de ortaya çıkardığı sonuçlar itibarıyla yeni bir belirsizlikle karşı karşıya kalmıştır. Zira her iki seçimde de hükümeti tek başına kurabilecek bir aktör belirlenmemiştir. İç siyasetteki kutuplaşma ve ötekileştirme ise partiler arasındaki diyalogun azalmasına yol açmış, siyasi bir istikrarsızlık yaratmıştır.

11 Temmuz 2021 Genel Seçimleri ’nin Sonuçları

Bulgaristan’da Parlamento, Cumhurbaşkanlığı ve Yerel Seçimler söz konusu olduğunda seçmenlerin en temel davranış biçimi sandığa yeterince ilgi gösterilmemesidir. Söz konusu durum Balkanlar genelinde son 15-20 yıllık sürede yaygın bir şekilde kendisini gösterse de Bulgaristan bağlamında bunun daha somut hale geldiği görülmektedir. Nitekim 4 Nisan 2021 Genel Seçimleri’nde seçime katılım oranı % 50,6 (3.334.283 / 6.588.372) olarak gerçekleşirken, 11 Temmuz’da bu oran % 42 bandına gerilemiştir.¹ Esasen 4 Nisan 2021’deki seçime katılım oranı ortalamanın üstünde olup, 11 Temmuz 2021’de ise beklenen seviyede olmuştur. Bulgaristan’da siyasi katılımın yukarıda bahsedilen değerlerde kalmasının temel nedeni halkın siyaset kurumlarına olan güvensizliğidir. Zaman zaman % 50’nin üzerine çıkması ise tepkisel bir karakter taşımaktadır. 4 Nisan 2021’de halkın seçime katılımında salgın şartlarının sağlık alanında getirdiği zorluklarla beraber ekonomik ve sosyal bağlamda da ortaya çıkan olumsuzluklar etkili olmuştur. Yaklaşık 3 ay sonra yinelenen seçimde ise siyasete duyulan genel ilgisizliğinin yanı sıra mevsim şartlarının ve yurtdışında bulunan işçilerin yıllık izinlerinin etkili olduğu ileri sürülebilir.

4 NİSAN 2021 VE 11 TEMMUZ 2021 BULGARİSTAN GENEL SEÇİMLERİNİN SONUÇLARI ²						
Parti Adı	Oy Sayısı		Oy Oranı (%)		Milletvekili Sayısı	
	04.04.2021	11.07.2021	04.04.2021	11.07.2021	04.04.2021	11.07.2021
İma Takiv Narod (İTN)	565.014	657.824	17.66	24.08	51	65
GERB Partisi - SDS Koalisyonu	837.707	642.165	26.18	23.51	75	63
Bulgar Sosyalist Partisi (BSP)	480.146	365.695	15.01	13.39	43	36
Demokratik Bulgaristan Koalisyonu	302.280	345.329	9.45	12.64	27	34
Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH)	336.306	292.439	10.51	10.71	30	29
İzpravi Se - Mutri Vın! (Ayağa Kalk - Mafya Dışarı!)	150.940	136.879	4.72	5.01	14	13

* Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih Anabilim Dalı Öğretim Üyesi & Diploması Araştırmaları Derneği Genel Sekreteri, kaderozlem@uludag.edu.tr. ORCID: 0000-0003-4780-2118.

1 Bulgaristan Merkez Seçim Komisyonu olan *Tsentralna İzbratelna Komisiya*’nın verilerinden derlenmiştir. Bkz. www.cik.bg. (e.t. 13.07.2021).

2 Ibid.

Her iki seçim örneğinde oy değişkenliklerine bakıldığında, 1. ve 2. sıradaki parti ile 4. ve 5. sıradaki partilerin yer değiştirdiği dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, 11 Temmuz'da İTN oylarını % 6,4; Demokratik Bulgaristan Koalisyonu ise yaklaşık % 3 artırmayı başarmıştır. Söz konusu artış oy sayısı bazında da kendisini göstermiştir. Bu 2 parti dışında Bulgaristan Parlamentosu (Sıbranie)'na % 4'lük ülke barajını geçerek girmeyi başaran diğer 4 partinin oy sayılarında azalma olmuştur. GERB Partisi ve ardından BSP en fazla oy kaybı yaşayan siyasi partiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki seçimde de aşırı milliyetçilerin oluşturduğu "Bulgar Vatansızları (Bilgarskite Patrioti)" isimli koalisyon partisi %3 bandında oy alarak barajın altında kalmıştır. Aşırı milliyetçilerin seçim öncesindeki koalisyon hükümetinin ortağı olduğunu önemle not etmek gerekir.

11 Temmuz 2021 Genel Seçimleri'nde Bulgaristan dışında kullanılan oyların dağılımında ise İTN 60.357 (%35,6), Demokratik Bulgaristan Birliği 31.565 (%19,6), HÖH ise 29.609 (% 17,4) oy elde etmiştir. Bu seçimde Avrupa Birliği (AB) üyesi olmayan devletlerde açılan sandık sayısını maksimum 35 ile sınırlayan uygulamanın kalkmasının ardından yurtdışı oyları ayrı bir önem kazanmıştır. Bu bağlamda ABD, İngiltere (Büyük Britanya) ve Türkiye başta olmak üzere AB'de yer almayan devletlerde yaşayan seçmenlerin Bulgaristan seçimlerine yoğun bir katılım beklense de Koronavirüs Salgını, mevsim şartları (yaz dönemi tatili) ve eski uygulamanın yarattığı isteksizlik yurtdışındaki seçmenin de sandığa mesafeli durmasına yol açtığı anlaşılmaktadır.

Seçim Sonuçlarının Siyasi Anlamı

11 Temmuz 2021 Bulgaristan Genel Seçimleri'nde 240 sandalyeli Sıbranie'de hiçbir parti tek başına iktidar olma şansını elde edememiştir. Hatta İTN ve GERB Partisi milletvekili sayılarının toplamı dışında iki partili koalisyon ihtimali bulunmamaktadır. Bu bağlamda en az üç partili bir koalisyon kurulması zaruret halini almıştır. Bütüncül bir bakış açısıyla Bulgaristan'da seçmenin 4 Nisan 2021'de olduğu gibi "koalisyon hükümeti" mesajı verdiği görülmektedir.

Esasen Bulgaristan, sahip olduğu parlamenter demokrasisi itibarıyla koalisyon hükümetlerine alışık bir ülkedir. Son 20 yıllık siyasal geçmişte 2001 yılında Çar 2. Simeon'un Partisi'nin 120 milletvekiline sahip olmasına rağmen kendi inisiyatifiyle kurduğu koalisyon hükümetinden itibaren Bulgaristan'da azınlık hükümeti, iki veya üç partili koalisyonlar tecrübe edilmiştir. Ancak ülkede demokrasinin henüz 30 yaşını tamamladığını önemle belirtmek gerekir. 2001-2009 arası dönemde NATO ve AB üyelik süreçlerini etkisiyle hükümetlerin bir şekilde kurulabildiği görülürken, 2009 yılında Batı yanlısı merkez sağ bir parti olarak GERB'in siyasal arenaya çıkışından günümüze değin Parti lideri Boyko Borisov Bulgaristan siyasetindeki ana belirleyici aktör olmuştur. Bulgar Komünist Partisi (BKP)'nin devamı olan BSP'nin 2005'te konjonktürel etkilerle ortaya çıkan seçim performansı istisna tutulduğunda 1994'ten beri genel seçimlerde 1. parti olmadığı ve Bulgaristan'da seçmenin merkez sağda yer alan güçlü partileri iktidara getirdiği dikkat çekmektedir.³

³ Bkz. Kader Özlem, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Türk Azınlık*, Dora Yayınları, Bursa, 2019, ss. 178-203.

2021 yılında yapılan seçimlerde ise siyasal hayat farklılık göstermiştir. Zira her iki seçime de damgasını vuran siyasi parti İTN olmuştur. Eski TV program yapımcısı ve şarkıcı Slavi Trifonov'un liderliğinde Şubat 2020'de kurulan İTN, güçlü bir ivme yakalamıştır.⁴ Bu sebeple İTN, parti programını belli hususlarda birkaç kez revize etmek zorunda kalmıştır. Siyasal yelpazede konumu tespit edilmekte güçlük yaşanan parti, merkez/merkez-sağ çizgisine evrilme eğilimindedir. Özü itibarıyla yolsuzluk karşıtı, popülist ve eleştirel bir çizgisi bulunmakta olup gücünü mevcut siyasal düzene yönelik bilhassa "Z kuşağının" duyduğu tepkilerden almıştır.⁵

Bulgaristan'da seçim sonuçlarının bir çıktı olduğu dikkate alındığında, bu durumun sebeplerini ülkenin içinde bulunduğu iç siyasi atmosferde aramak gerekmektedir. Çünkü İTN'nin neden yükseldiğinin veya GERB Partisi'ndeki düşüşün yanıtı niteliğindedir.

1. husus, Bulgaristan siyasetini yaklaşık 12 yıldır domine eden Boyko Borisov'un ve partisinin yolsuzluk iddialarıyla yıpranmışlığıdır. Güçlü lider profili, sporcu kimliği, halktan biri imajı ve altyapı odaklı hizmet anlayışına rağmen Borisov, Z kuşağına hitap etmekte zorlanmıştır.

2. husus, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık makamı arasında ortaya çıkan güç mücadelesidir. 2020 yılının ortalarından itibaren kaset / dinleme skandallarıyla görünürlük kazanan mücadele devlet krizine dönüşmüştür. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanı Rumen Radev'in yükselen imajına karşılık, Borisov'un popülaritesi azalma eğiliminde olmuştur.

3. husus, Koronavirüs Salgını'na bağlı olarak yaşanan sağlık krizidir. Zira Salgın'ın beraberinde getirdiği riskler Bulgaristan'da yapısal zorluklar içinde bulunan sağlık sistemine ağır bir yük getirmiştir.

4. husus ise benzer şekilde Koronavirüs Salgını'nın yol açtığı ekonomik ve sosyal krizdir. Bu süreçte binlerce insan işini kaybederken, Batı Avrupa ülkelerinde çalışan Bulgaristan vatandaşı kişiler de kapanma önlemleri gereği ailelerine/yakınlarına maddi destekte bulunamamıştır. Sağlık krizinin ekonomik krizle bütünleşmesi ülkede öfkeli kalabalıklar yaratmış, hükümeti protesto gösterileri düzenlenmiştir.

5. husus, Borisov'un kendisine ve hükümetine uluslararası alanda destek bulmakta zorlanmasıdır. Batı yanlısı merkez sağ bir partinin lideri olmasına rağmen Borisov, ülkenin kendine özgü durumu dolayısıyla Rusya Federasyonu (RF) ile karşı karşıya gelmek istememiştir. Ayrıca Türkiye üzerinden yaşanabilecek düzensiz göç hareketlerinden duyduğu güvenlik tehditleri nedeniyle Bulgaristan, AB nezdinde Türkiye

4 Türkçe karşılığı "Böyle Bir Halk Var" olan İTN, ilk olarak "Yok Öyle Devlet" anlamına gelen "Nyama Takava Dirjava" adını kullanmak istemişse de bu isimle kurulmasına izin verilmiştir. İTN'nin resmi internet sitesi için bkz. <https://pp-itn.bg/>, (e.t. 13.07.2021).
5 "Z İnternet Kuşağı Oyunu 'İma Takav Narod' Partisine Verdi", *BNR*, 13.07.2021, <https://bnr.bg/tr/post/101498047>, (e.t. 13.07.2021).

yanlısı bir söylem benimsemiş ve olası göç hareketlerinin Yunanistan üzerinden gerçekleşmesini ummuştur. Dolayısıyla Borisov, Washington ve Brüksel nezdinde kredisi azalan bir lider durumundadır.

Yukarıda belirtilen parametrelerin ışığında, eski partiler olarak ifade edilen GERB başta olmak üzere BSP ve kısmen HÖH oy kayıpları yaşamıştır. Buna karşın, yeni kurulan ve tepki oyları alan İTN Bulgaristan siyasetinde etkin güç olmuş, Demokratik Bulgaristan Partisi ise koalisyon görüşmelerinin kilit aktörü haline gelmiş ve eski Ombudsman Maya Manolova liderliğindeki İzpravi Se ise *Sibranie*'ye girmeyi başarmıştır. Ancak tepki oylarıyla barajı geçen partiler arasında görüş ayrılıkları mevcuttur. Çünkü İTN popülist bir çizgide doğrudan demokrasiyi savunurken; Demokratik Bulgaristan merkez sağda yer almakta, Manolova ise BSP'deki siyasi geçmişiyle sosyal demokrat bir kimliğe sahiptir. Daha da önemlisi bu üç parti bir araya gelmesine rağmen olası koalisyon çoğunluğa sahip olamamaktadır.

Resmi olmayan seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurma görevinin kendisine verilmesini beklediğini söyleyen Trifonov, GERB, BSP ve HÖH ile koalisyon kurmayacaklarını ama diğer partilerle birlikte de yeterli çoğunluğun oluşmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı Radev'den tebliği beklemezsizin hızlı bir şekilde teknokratlardan oluşan kabinesini açıklamıştır.⁶ Trifonov'un beyanının ardından Borisov resmi seçim sonuçlarını beklemezsizin kabine ilanını eleştirmiş ve seçimde yapılan usulsüzlüklere değinmiştir. Trifonov'un gerçekten bir hükümet kurmak istemediğini belirten Borisov, bunun Radev'in bir oyunu olduğunu söylemiştir.⁷ İTN'den ziyade karşısında Cumhurbaşkanı Radev'i konumlandıran Borisov Nisan 2021'den itibaren Radev'in tayin ettiği geçici hükümet zamanında güçlükler yaşamış, *çeşitli kamu kuruluşlarında çalışan kendisine yakın kişiler tasfiye edilerek tutuklamalar yapılmıştır*. Borisov, geçici hükümetin İçişleri Bakanı olan Boyko Raşkov'un faaliyetlerini "GERB'e karşı terör" olarak nitelendirmiştir.⁸

Öte yandan, BSP de kabineyi desteklemeyeceğini deklare etmiştir. İTN'nin BSP'yi dışlamasına rağmen, BSP yapıcı bir tutum izleme gayretindedir. Zira seçim başarısızlıkları dolayısıyla parti içerisinde ve tabandan istifa baskılarıyla karşı karşıya bulunan Genel Başkan Korneliya Ninova'nın politik kariyeri koalisyon görüşmelerindeki başarısıyla ilintilidir. Demokratik Bulgaristan ise açıklanan kabinenin karşısında konumlanmıştır. Aceleci olmamak ve diyalog çağrısında bulunan Demokratlar⁹, koalisyon senaryolarının en kritik ve tercih edilebilir aktörü durumundadır. İzpravi Se Partisi lideri Manolova ise teknokratlar hü-

6 "Slavi Trifonov: İTN Nyama da Pravi Koalitsii, Predlaga Svoi Kabinet s Premier Nikolay Vasilev", *News.BG*, 12.07.2021, <https://news.bg/politics/slavi-trifonov-itn-bez-koalitsiya-predlaga-svoy-kabinet.html>, (e.t. 13.07.2021).

7 "Borisov: Trifonov Ne İska da İma Pravitelstvo, Tova e İgrata na Radev", *Dnes.BG*, 12 Yuli 2021, <https://www.dnes.bg/obshtestvo/2021/07/12/borisov-trifonov-ne-iska-da-ima-pravitelstvo-tova-e-igrata-na-radev.496834>, (e.t. 13.07.2021).

8 "Borisov Vidya Teror Sreštu GERB", *Standart*, 9 Yuli 2021, <https://www.standartnews.com/parlamentarni-izbori-2021/borisov-vidya-teror-sreshchu-gerb-466026.html>, (e.t. 13.07.2021).

9 "Pribirzanoto Predlagane na Sporen Sistav na Pravitelstvo e Risk za Minirane na Dialoga Mejdu Parlamentarniti Sili, Posoçva Atanas Atanasov", *Bılgarska Telegrafna Agentsiya (BTA)*, 13 Yuli 2021, <http://www.bta.bg/bg/c/vv/id/2448591>, (e.t. 13.07.2021).

kümetine mesafeli durmuş, icra hükümetinden yana olmuştur.

Bu denklemde üyelerinin çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu HÖH ise Bulgaristan siyasetinde adeta “*persona non grata*” yani “*istenmeyen kişi*” muamelesi görmüştür. Zira daha seçim kampanyası döneminde önde gelen siyasi partiler HÖH ile koalisyon kurmayacaklarını açıkça ilan etmiş ve seçim sonrasında da bu eğilimlerini sürdürmüşlerdir. HÖH 11 Temmuz 2021 Genel Seçimleri’nden 5. parti olarak çıksa da yaşadığı oy kaybına rağmen yüzde 10’un üzerinde tutunmayı başarmıştır. Esasen elde edilen oy sayısı partinin ana omurga oylarını içermektedir. HÖH’ün yenilenmesi muhtemel olan genel seçimde yapması gerekenlerin ayrı bir çalışma konusu olması nedeniyle bu kısımda değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır.

Görüldüğü üzere ülkenin iç siyasetinde partiler arasında uzlaşma için zeminin elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum şüphesiz son yıllarda giderek kutuplaşan Bulgar siyasal sisteminin ürünü niteliğindedir. Ancak ortaya çıkan sonuçlar itibarıyla siyasal denklemin Rumen Radev’in lehine bir ağırlık oluşturduğu açıktır. Bulgaristan’da yaşanan hükümet krizi parlamenter sistemle ilgili soru işaretleri yaratsa da sistem değişikliği tartışmalarının düşük yoğunluklu bir şekilde konuşulmaya başlandığını belirtmek gerekir.

Sonuç

11 Temmuz 2021 Bulgaristan Genel Seçimleri’nden koalisyon sonucu çıkmakla birlikte ülkedeki iç siyasi ortamın bunun için elverişli olmadığı görülmektedir. Çünkü yukarıda aktardığımız üzere olası bir koalisyon hükümetinin güçlü mevcudiyetinin olmayacağı düşünülmektedir. Bu durum istikrarsız bir iç siyasi yapıyı işaret edeceğinden yeni bir genel seçimin yapılması olasıdır. Koalisyonun kurulamaması halinde seçimlerin yenilenmek zorunda olduğu dikkate alındığında, Ekim veya Kasım 2021’de Cumhurbaşkanlığı seçimiyle bir arada yapılması kuvvetle muhtemeldir. Söz konusu senaryo 2021 yılının Bulgaristan açısından “*seçimler yılı*” olarak kaybedilmesi anlamı taşımaktadır. Bu sebeple 11 Temmuz 2021 Genel Seçimleri sonrasında siyasi partilerin hükümetin kurulması sorumluluğundan kolayca feragat etmek istemeyecekleri beyanlarına yansırken en azından koalisyon kurma gayretinde bulduklarını seçmene aktarmaya çalışacakları tahmine dilmektedir.

Ülkede 2021 yılı itibarıyla yapılan her iki genel seçimde de avantajın değişim yanlılarında olduğu görülmüştür. Tepki oylarıyla siyasi vitrini yenilemeye çalışan seçmenlerin, muhtemel bir seçimde bu eğilimlerini daha somut bir şekilde yansıtabilecekleri anlaşılmaktadır. Böylece İTN’nin ve Demokratik Bulgaristan’ın lehine bir durum söz konusudur. Diğer bir deyişle görünürdeki kazananlar İTN ve Demokratik Bulgaristan olmaktadır. Arka planda mutlak kazanç elde eden aktör ise Cumhurbaşkanı Rumen Radev’dir. Zira Radev, Boyko Borisov’un azalan gücünden hareketle hem Cumhurbaşkanlığı için sahasını temizlemek istemekte hem de GERB’in Bulgar siyasal yapısından sökülmesini sağlamaya çalışmaktadır.

Doç. Dr. Kader ÖZLEM

Bulgaristan-Kırcaali doğumlu olan Kader Özlem, 1989 Zorunlu Göçü'yle birlikte Türkiye'ye göç etmiştir. Bursa Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans ve yüksek lisans eğitimi almış, doktorasını ise 2015 yılında Trakya Üniversitesi'nde “Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikasının Analizi (1991-2014)” başlıklı tezini savunarak tamamlamıştır. T.Ü. Balkan Araştırma Enstitüsü'nde akademisyen olarak çalışmış olan yazar, hâlihazırda Bursa Uludağ Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün Siyasi Tarih Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır. Kader Özlem, Diplomasi Araştırmaları Derneği (DARD)'nin kurucularından olup Diplomasi Tarihi, Balkanlar, Dış Türkler ve Uluslararası Göç konu başlıklarında çalışmalar yürütmektedir. İngilizce ve Bulgarca bilen Özlem, evli ve iki çocuk babasıdır.

DARD RAPORLARI

7/2021

Diplomasi Araştırmaları Derneği
Association for Research on Diplomacy